

2206

PA
2467

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ԽՆԴԻՐԸ

2679

ԼՈՒԾՈՒԱԾ

ՔԱՂՈՒԱԾ

Լուսացեալ Տիգրան Եղիւնեանի յօդուած-
ներէն, Խորհրդարանական Յանձնաժողովոյ
Տեղեկագրէն, եւ կարեւոր պաշտօնագրերէ:

ՏՊԱԳՐ. Ե. ԱՍՍՏՅՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻՐ

9(47.925)

Ե-96

9(47.925)
Ե-96

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԵՌԱԳԻՐԻ ՄԸ ՊԱՏՃԷՆԸ (*)

Ի Բ Ր Ա Պ Ա Ց Ո Յ Ց

ԱՄԵՆ. Տ. Տ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ

ՅԱՌԱՋԱՑԵԱԼ ՏԱՐԻՔԻ ԶԱՌԱՄՈՒԹԵԱՆՑ

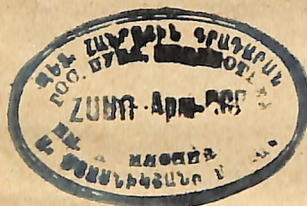
ՆՐԱՍԱՊԻՄ 20 Մայիս 1909

«Ինձ յանձնուած ՆՐԱՍԱՊԻՄ Պատրիարքական Աթոռոյն Կայսերական հրովարտական հաստատուած եւ ապահովուած անկախութեան իրաւունքները բռնաբարելու նպատակ գոյութիւն ունենալը կանխաւ հեռագրով փանիցս Ձերդ Վսեմութեան հաղորդած եւ առաջին առնել խնդրած էի: Բայց ցաւ ի սրտս կը յայտնեմ թէ՝ այնքան դիմումներուս բնաւ կարեւորութիւն չի տուեցաւ, որով եւ Պատրիարքարանն ալ առիթ ունեցաւ Կայսերական հրովարտական տրուած Պատրիարքական անկախ իշխանութեան առանձնաւորմանց հանդէպ ի գործ դրած բռնաբարմանց մէջ այնքան յառաջանալու: »

Պ Ա Տ Ա Պ Ի Ն Ն

Ինչո՞ւ համար կրկնակի քննիչներ ուղղեցիք, և դուրսէն՝ օգնական Եպիսկոպոսներ, յանուանէ ընտրեցիք և

(*) Այս հեռագիրը յղուած է առ Մեծ Եպարքոսն և Օսմ. Խորհրդարան:

88760-42

716-98

[1475-98]

2012

004

խնդրեցիք Պոլսոյ Պատրիարքարանէն, երբ որ կրնայիք առանձինն գործել՝ առանձնաշնորհեալ իրաւունքներդ ու անկախութիւնդ պահպանելով:

«Աւելորդ է Ձերդ Վսեմութեան կրկնել թէ՛ Յրուսաղէմի Պատրիարքիւնը անկախ եւ ազաւ Պատրիարքիւն մ'է. եւ այդ անկախ իշխանութիւնը հնուց ի վեր, այսինքն Սուլթան Օմար Խալիֆայէն սկսեալ ց'արդ Օսմ. մեծագոր եւ հզօր կառավարութեան կողմանէ ճանչցուած, յարգուած է եւ Կայսերական հրովարտակօք ապահովուած եւ նուիրագործուած է. ինչպէս նաեւ պարծանօք կը յիշեմ թէ՛ ամեն կարգի ոսնձգութեան ու հովերու դէմ անեղծ եւ անարատ պահուած է ց'արդ, մինչ Յրուսաղէմի Պատրիարքիւնը իշխանութիւնը Օսմ. կառավարութեան շնորհիւ անկախ դիրք մը վայելած է եւ ցայժմ կը վայելէ:

Ո՛վ կըսէ որ Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնը, Սուլթան Օմար Խալիֆայէն և Օսմանեան մեծագոր և հզօր կառավարութեան կողմանէ ճանչցուած և յարգուած չէ:

Սակայն այդ ըսել չէ թէ՛ Ազգը, որուն ներկայացուցիչն է՝ Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովը, Վանքին բացարձակ տէրը և վերին համարառուն ըլլալէ կը դադրի, քանի որ Երուսաղէմի Պատրիարքը ընտրողը՝ Երեսփոխանական Ժողովն է, ինչպէս նաեւ Վանքին ըրած պարբերական մեծաքանակ պարտքերը վճարողը՝ Ազգն եղած է:

«Պոլսոյ Պատրիարքարանը սակայն, յանդիման կը համարձակի այսօր բոնութեամբ այդ անկախութիւնը կապելու ջանալ եւ իրեն հպատակեցնել, ինչպէս նաեւ պահպանութիւնը երդմամբ ստանձնած Պատրիարքիւնը իրաւունքները կապելով, նուիրականութիւնը աղարտել, միջամեծելով նոյն իսկ ամենափոքր իրաւասութեանց մէջ, որք եւն, Տեսուչ կամ պատշոնեայ փոխել եւ այլ նոյնպիսի վարչային գործոց ընթացքը կասեցնել՝ որոնք կայսերական հրովարտակօք տրուած առանձնաշնորհմանց եւ իրաւանց մասերը կը կազմեն. զոր օրինակ. Մեր այս ծերութեան հասակին մէջ մեզի օգնելու համար Գեորգ Արքեպիսկոպոսը օգնական նշանակեցինք Ս. Արքու հրաւիրելով զայն, զալ իր պատշոնը ստանձնելու, որովհետեւ երկարամեայ փորձառութեամբ վանական գործոց ըստ արժանւոյն հմուտ է. եւ սուտ է որ զայն կ'ամբաստանեն եւ դաւադրական գաղտնի նպատակով Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանը կ'ընդդիմանայ այս մեր կարգադրութեան եւ անոր մեկնումը կը յետաձգէ: »

Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանը ընաւ չէ ուղած ըրուածութեամբ միջամտել Երուսաղէմի Պատրիարքութեան վերաբերեալ գործոց, երբ Երուսաղէմի միաբանութիւնը՝ Երեսփոխանական Ժողովէն 1888ին վաւերացուած միաբանական կանոնադիրը ԱՆԹՆՐԻ գործադրած է:

Նոյնպէս, չէ ուղած միջամտել՝ վանական ներքին գործերուն, երբ ուղղակի դիմուած չէ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան:

Բայց երբ Երեցեանը վանքի միաբանութենէն միանգամ ընդ միշտ արտաքսելու համար անպատուարեք կերպով կը գրէք (տե՛ս Տեղեկագիր Խորհրդարանական Յանձնաժողովոյ՝ հրէս 9) ու այս վերջին հեռագրով ալ՝

հիմա Ձեզի օգնական կը նշանակէ՞ք, բնական է, որ Ազգը
Ձեր ծերութիւնը նկատի առնելով, մեղմացուցիչ բառով
մը որակէ և զՁեր Սրբազնութիւնը՝ զառամեալ ընդունի:

«Եղիշէ վարդապետք որ Կ. Պօլսոյ այժմեան փո-
խանորդն է, պատօճով Յրուսաղէմ կոչած ու տեղն մի
ուրիշը նշանակած էինք. Պատրիարքաւոր յանրաւի
այս մեր կարգադրութեանը կ'ընդդիմանայ՝ չ'ընդունիր
նորին պատօճավարութիւնը եւ որոշում կուտայ որ ց'նոր
սնորհնութիւնն նախորդը մնայ իր պատօճին մէջ:»

Վանքին ներքին կանոնադրին տրամադրութեանց
հակառակ չէ՞, միաբանութենէն վտարեալ մը, Երէցեանի
նման արտաքսեալ մը, որ է՝ Անանիա վարդապետ Հա-
զարապետեան, Պօլսոյ Երուսաղէմի Պատրիարքական
Փոխանորդ կը նշանակէ՞ք: Բնական էր որ նախորդը
պիտի մնար իր պաշտօնին մէջ, որով անգամ մ'ալ պիտի
հաստատուէր թէ՛ զառամածութիւնն է որ գործ կը
տեսնէ Երուսաղէմի արդի վանական վարչութեան մէջ,
և ոչ թէ ուղիղ բանը:

«Վանքի հաշուական տնօրէններն ու դրամն իսկ
գողցող՝ գիշերով Յոպայէ եւ անի ի Պօլիս փախչող
աւագակները՝ ի պատիւ ընդ մեր Նախագահութեամբ
կազմեալ Միաբանական Ընդ. Ժողովը միաբանութենէ
արտաքսեց, բայց Պօլսոյ Պատրիարքաւոր այդ մեր որո-
շումը չը յարգէր եւ խայտառակութեանց աւելի ուժ
կուտայ, նաեւ վերոյիշեալ ապստամբները Պօլսոյ փոխա-
նորդաւորն պահել կուտայ, հակառակ զանոնք դուրս
հանելու փառքս տրուած մեր հրամաններուն, «եւ կը
պատեպանուին ծանօթ խռովարարին... մեկէ մը՝ որ տա-

րիներով հոս մնաց եւ մեր վանքը տակն ու վրայ բրաւ»
եւն. եւն.:»

Ահաւասիկ Ձեր վերջին տողերը, որ կ'ակնարկէ մեր
Վեհ. Հայրապետը, և կ'ամբաստանէ՞ք՝ ըսելով թէ,
Վանքը տակն ու վրայ ըրաւ, եւայլն, եւայլն:

Յնդածութեան խոշոր ապացոյցը կուտաք, ըստ ո-
րում Ձեր շնորհակալութեան և երախտագիտութեան
պաշտօնագրերը՝ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան գրասեղա-
նին վրայ են: Իսկ ապստամբ ըսուած վարդապետներու
մասին՝ ասկից առաջ գրած գովեստներնիդ, տակաւին
չատ թարմ են. և անոնց գործունէութիւնը և օգտա-
կարութիւնը՝ կեդրոնին մէջ ալ գնահատուիլ սկսուած են:

Ուրեմն, կամ ըսէք թէ, «Այս հեռագրին պատճէնը՝
եւ չեմ տեսած», կամ զառամած ըլլալնիդ, Ձեր ձեռո-
քը ստորագրած էք:

«Գլխաւոր ու ցաւալին է, որ այդ Պատրիարքա-
ւոր կը յանգցնի այսօր մեր անկար վիճակն իբր քե
պատնառ բերելով պատրիարքական Արքեպիսկոպոս
նել եւ մեր տեղը Տեղապահ մը կարգել միաբանութե-
նէս, դուրս եւ այս՝ հակառակ Ս. Արքեպիսկոպոսի
եւ անբռնաբարելի իրաւանց:»

Բնաւ ցաւալի չէ Ձեր տեղը՝ Պատրիարքական Տե-
ղապահ մը դրուի: Եւ այս՝ Դուք պիտի պահանջէիք,
նկատի առնելով Ձեր այսօրուան յառաջացեալ տարիքը:
Եւ այդ կարեւոր հաստատութիւնը պահելու համար,
Դուք ինքնին պիտի փափաքէիք, ի սէր այդ բազմա-
դարեան Միաբանութեան Ուխտին, որ այնքան սիրեցիք,
և փոխադարձօրէն՝ այնքան սիրուեցաք ու յարգուեցաք:

Սակայն կեդրոնական Վարչութեան որջամիտ որոշման դէմ բողոքելով, ուրիշ բան մը ըրած չէք ըլլար, բայց միայն կ'ապացուցանէք՝ դարձեալ և դարձեալ Ձեր զառամածութիւնը:

«Ահա՛ Կ. Պօլսոյ Պատրիարքարանի՝ հանդէպ մեր անկախութեան բռնած անիրաւ ընթացքը, որուն համար ըստ իմ անբռնաբարեի իրաւանց՝ բողոքելով կը բողոքեմ սիրելի Տէրութեանս եւ խղճահար Ազգիս գաւազան, որոնց իրաւունքն է, եւ ես միաբանութեամբս՝ այդ իրաւանց պաշտպանը:»

Այո՛, Ձեր բողոքներուն բողոքը՝ Տէրութեան և Ազգին զաւակաց, լսելի պիտի ըլլար, եթէ Ղեւոնդ Մագսուտեանի և իր արքանեակներուն զեղծմանց՝ թոյլատու չի գտնուէիք ժամանակին, և պէտք եղածին պէս հըսկէիք, պաշտպանելով Ազգին և Միաբանութեան անբռնաբարեի իրաւունքները: Ահա՛ այն ատեն՝ այդ բողոքներուն հարկ պիտի չըլլար, և Ազգն ալ՝ յաւէտ երախտապարտ պիտի մնար Ձեզ:

«Ինչպէս վերեւ յիշեցի, դարձեալ կը կրկնեմ բողոքս քե՛զիմ կարող ընդունիլ այդ անիրաւ եւ ապօրէն որոշումը, եւ բողոքելով կը խնդրեմ որ ամէն կարելի միջոցներով դէմ առնեմ Պօլսոյ Պատրիարքարանի յարուցած խռովութեանց, որուն վախճանը շատ գիշեր և վրնասկար պիտի ըլլայ, եւ բարեհաճեմ փութացնել մեր նշանակած օգնական Տ. Գեորգ Արքեպիսկոպոսի հոս գալը. եւ որմէ զատ ոչ ոք կողմէն որ միաբանութիւնս խռովէ:»

Պատրիարք Ս. Տրուսաղեմի
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Կը խոստովանինք, թէ Ձեր ցնդածութիւնը՝ երբէք յանցանք մը չէ Ձեզի համար, և մենք աղօթող ենք որ՝ աւելի երկար տարիներ ապրիք Պատրիարքական տիտղոսով, սա՛ թէութեամբ որ չընդվզիք ազգային իշխանութեան դէմ, ինչ որ Ձեր հանգանակն էր երբեմն. և Վարչական որոշումները՝ չ'անուանէք անիրաւ և ապօրէն, և օգնականութեան չի կոչէք Ձեզի Գէորգ Երէցեանը, որոյ Արք-Եպիսկոպոսութեան դէմ իսկ բողոքեցիք յէջմիածին 1907 մարտ 3ին, 32 համար գրաբառ պաշտօնագրով: Իսկ այժմ սոյն հակասական ու հակադէպին հեռագրով՝ կը նուիրագործէք Արք-Եպիսկոպոսութեան տիտղոսն ալ, կարծես վերջնականապէս նուիրագործելու համար Ձեր զառամածութիւնը, որ մենք Ձեր վերջի հակասական գրութիւններով կողմէնք հաստատել: Իսկ Գէորգ Արքեպիսկոպոսն ու զեղծարարապետ Ղեւոնդ վարդապետն՝ տարիներ առաջ, որ աւելի գիտակցաբար կատորագրէիք Ձեր բանաւոր, լուրջ, արամաբանական և օրինաւոր պաշտօնագրութիւնները, և որ կարելի չըլլալով անոնց պարունակութիւնները հերքել, Գէորգի և իր համախոհներու կողմէն, իրենց ինքնապաշտպան հրատարակութիւններով, Ձեր Սրբազնութիւնը՝ ԶԱՌԱՄԱՄ կ'անուանէին. և տարիներ վերջը, հիմա, կարծես թէ՛ տարիները դէպի ետ բոլորած են, կ'անուանեն զՁեզ ոչ-զառամեալ...:

Ահա՛ Ձեր և զեղծարար մականօյժներու գրութիւնները, որոնք հրատարակուած են պարբերաբար, կուգան զօրաւոր փաստեր ըլլալ՝ զեղծարարներու խաբէութեանց և ստախօսութեանց, և դժբաղդաբար ապացոյց՝ Ձեր զառամական լրութեան:

Կը սիրենք յուսալ թէ՛ պիտի համոզուիք Ձեր լաւ վայրկեաններուն, որ Ազգը երբէք քան երբէք Ձեզի

անարգելու ու վատահամբաւելու կողմը չէ, այլ Ազգին փափաքն է որ Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց միաբանութիւնը՝ զեղծարար միջրոպներէն ազատի, խաղաղի, խարդախները արտաքսուին, աւագակապետները պատժուին աղուէսադրոյով, և Դո՛ւք՝ Ձեր հանգստի օրերուն, օրհնութիւններ և աղօթքներ մըմնջէք Ազգին Արեւչատութեան, Հայաստանեայց Առաքելական Ս. եկեղեցւոյ պայծառութեան և Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց Մայրավանքի բարեկարգութեան ու զարգացման համար:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԿԱՄՔԸ

Երեսփոխանք Հայոց:

Համօրէն Ազգը՝ իր նայուածքը սեեռած է դէպ Ազգային Ժողովը, և կսպասէ անհամբեր՝ այն ամէն կենսական խնդրոց լուծումները, որ իր գոյութեան ազդակներն են. այսինքն, կրթական, գաւառային հարըստահարութեանց, Ազգային սեպականութեանց և մատակարարութեան հարցերը, որոնք անշուշտ նկատի պիտի առնուին մեր Երեսփոխանութեան Պատկ. Ժողովէն՝ երկար քննութիւններէ ետքը: Սակայն ինչո՞ւ սատարինք 'ի վեր Վարչական, Քննիչական ու Խորհրդարանական Յանձնաժողովներու բովերէն ու փուլերէն անցած և զտուած Սաղիմական հաշուական խնդիրը, դեռ անյոյժ վիճակին մէջ մնայ, հակառակ այն ահագին վրնամներուն, որոց փոխարէն Ազգը կը տուժէ Երուսաղէմի մէջ՝ բարոյապէս թէ նիւթապէս, Երեսփոխանական Ժողովոյ վճռական ձայնին յազաղումին և կարգ մը Երեսփոխաններու անձնական նկատումներու պատճառաւ, որոնք ո՛չ ազգային կեանք և ո՛չ զգացում ունին:

Այդ Երեսփոխանները՝ յոռի չըջանի մը մէջ ինկած են, խոստացած ըլլալով Դեռնդ-Դէորդի խնդիրը տանիլ՝ անոյշ տեղը կապելու աւանդական ու ազգակործան քաղաքականութեան, որ եթէ տիրող կառավարութիւնը՝ բռնայալական չըջանի մը մէջ ըլլար, շատ դիւրին ու հեշտ պիտի գար: Բայց այս օր երկրին կա-

ռաւարակութիւնը՝ նոյն իսկ անխղճաբար դիզուած, չըսենք զեղծմամբ ու զօչաքաղութեամբ կուտակուած դրամները՝ պետական գանձարանը վերադարձնելու արդար ու կտրուկ որոշումը կուտայ։ Չենք կարծեր որ Ազգային ժողովը՝ տարիներու երկար չըջանէ մը վերջ, համոզմամբ և գիտակցաբար մանրակրկիտ հաշուոց քննութենէն ետքը՝ չի յանգի վճռելու, Ազգէն կողոպտուած եւ գողցուած դրամները՝ Ազգին դարձնելու որոշման, և զեղծարարները՝ միանգամ ընդ միշտ դատապարտելու, Ազգային պաշտօններէ իսպառ սպուռ զրկելով, ինչպէս բացորոշաբար տրամադրած է Ազգային Սահմանադրութիւնը։

Անիրաւ մամոնային դերը՝ այլ եւս պէտք է դադրի, ու Երեսփոխանք՝ խղճի մտօք և ճակատին բաց, թո՛ղ իրենց քուէն տան յայտնապէս, ապացուցանելու համար թէ՛ իրենք որ և է կուսակցութեանց չեն պատկանիր, այլ Ազգին բաղձանաց և Արդարութեան դատին՝ բացարձակ գործադիրներն են միայն։

Ազգը ողջոյն՝ սոյն համոզմամբ և զգացմամբ տագորեալ, կոպառէ վերջին վայրկեանին ու վճռական ձայնին։

Երեսփոխանք Հայոց.

Չեղ ընտրողներու համաբերութիւնը և վստահութիւնը՝ չարաչար մի՛ գործածէք այլ եւս, եւ Երեսփոխանական ժողովներու տարեգրութիւնները՝ աչքի առջեւ ունեցէ՛ք։

Ժողովուրդը՝ ամէն նեղ պարագաներու և անարդար որոշումներու ատեն՝ իր ձայնը կրցած է լսելի ընել, կուրծք տալով՝ դիտումնաւոր Երեսփոխաններու գծուծ շահատակութեանց, որոնք զանազան ազդեցութեանց ներքեւ ուղած են՝ ժողովրդեան իրաւունքները

վաճառել, կամ անոնց անկեղծ բաղձանքը՝ կանխաւ չինուած քուէներով խեղդել։

Դարերէ ՚ի վեր օտար ոտնձգութեանց դէմ մաքառող Միաբանութիւն մը՝ այսօր անկերպարան վիճակ մը, անխիստանական դիրք մը ստացած է, միմիայն մեր Ազգային Խորհրդարանին վճռատու ձայնին ոչ-փութկոտութեանը համար։

Ս. Յակոբեանց Մայրավանքը և նուիրական ուխտատեղիները՝ որ անհաշուելի զոհողութիւններով պահուած են ցարդ, վտանգի մէջ են այսօր, խել մը պաշտպանող զեղծարար միաբաններու դիկտատորութեան հետեւանօք։

Հայ ազգին նուիրական այդ վայրերը՝ որ անյիշատակ ժամանակներէ ՚ի վեր մղուած ազգային պայքարներով և արեան գիւններով պահպանուած են, և այժմ կը ծառայեն՝ մեր բաղձաչարար նահատակ Ազգին, Առաքելական ճշմարիտ և ուղղափառ եկեղեցի ըլլալուն իբր հաստատուն և ճշմարիտ ապացոյց՝ յաջս բոլոր օտար ազգաց, յաշաղկոտ մրցակից ժողովուրդոց ոտնձգութեանց առարկայ դարձած են։

Ասոնց փրկարար դարմանը ու համադեղը՝ կախումն ունի միայն Ազգ. Խորհրդարանի վերջին վայրկեանէն և վճռական ձայնէն։

Երեսփոխանք Հայոց.

Տուէ՛ք Ձեր յայտնի ու անկախ քուէն, և անգամ մ'ալ ապացուցէ՛ք թէ՛ Դո՛ւք, ո՛չ զանազաններու ազդեցութեան ներքեւ կը գտնուիք, և ո՛չ ալ զեղծարարներու անիրաւ մամոնաներու ազդեցութեան տակ, որ դժբաղդարար վերջերս յատուկ կիրակնօրեայ թերթեր և Արեւոյսյներ ալ վարձելու ելած են, իրենց կուսակից Երեսփոխաններու ոյժ տալու և ժողովուրդն պառակտելու չար ու վատ դիտումով։

Երեսփոխանք Հայոց .

Ուրեմն Երուսաղէմի հաշուական խնդիրը՝ վճռելու համար, այլ ևս անտրջնալու չէ՛:

Տեղեկագիրներու Տեղեկագիրը և քննութեանց քննութիւնը՝ ալ բա՛ւ է: Լսեցի՛ք 1909 յայտ 22ի ԻԱ. նիստին, Ձեր ընտրած Երուսաղէմի հաշուոց Քննիչ Խորհրդարանական Յանձնաժողովոյ անաչառ ու բազմակողմանի ուսումնասիրութիւններն, որ տպուած են վերջերս՝ առանձին տետրակով, և ցրուած՝ իւրաքանչիւր Երեսփոխանաց:

Յիշեալ նիստին օրը՝ լսեց նաև Ազգ. Խորհրդարանը, նորընտիր Վեհափառ Սրբազնագոյն Հայրապետին հիղինականօր դիտողութիւնները, որոնք արդիւնք էին ոչ միայն Երուսաղէմի հաշուական խնդրոյն վերաբերեալ բոլոր տեղեկագիրները ու եզրակացութիւնները՝ անձամբ կարդացած ըլլալուն, այլև աքսորանքի տասնեակու տարիներուն մէջ՝ խնդիրը մօտէն քննած և խզճովին սերտած եւ որոշ եզրակացութեան մը յանգած ըլլալուն գործնական հաւաստիքն էին:

Արդ, ո՛վ պիտի ըլլայ այն մարդը, այն Երեսփոխանը, որ համարձակի ըսել թէ՛

«Ես՝ անաչառ եմ քան Վեհափառ Կաթողիկոսը. անկողնակալ՝ բոլոր ականատես ու ականջալուր քըննիչներէն, և ամենէն աւելի եկեղեցասէր ու Երուսաղէմասէր, ազգասէր և արդարախօս հայը»:

Յարդ Դեռոնդի և Գէորգի դատը՝ հրապարակի վերայ պաշտպանող անձերու անցեալն ու ներկան յայտնի են:

Եթէ այս խնդրոյն մէջ Ազգին շահուն հակառակ չարժող երեսփոխաններն ալ յայտնուին, դժուար պիտի չըլլայ անոնց ինչ տեսակ մարդիկ ըլլալն ալ յայտնել:

Ձոյգերուն ամբողջ գործերն՝ հրատարակուած են, և չեն հերքուած: Եւ թերեւս այս հրատարակութիւնն ալ աւելորդ պիտի ըլլար, եթէ Երեսփոխաններու շատ փոքր մասին տարակուսանքի ենթարկուած ըլլալուն կասկածը չունենայինք:

Բայց այս հրատարակութենէն ետքն՝ ո՛վ պիտի յանդիմանի կոչել թէ՛

«Է՛հ, տարբեր եզրակացութեան մը գալու համար, պէտք է յիտաձգենք Երուսաղէմի հաշուական խնդիրը»:

Այն ատեն, այդ մարդուն անունը թո՛ղ հռչակուի:

Այդ կը փնտռէ Հայ Ժողովուրդը: Որովհետեւ այդ խնդրոյն ձեռքբերուածին հեղինակը՝ կամ տարբեր եզրակացութեան յանգիլ փորձուողը, զեղծանողէն աւելի զեղծանող, Մայրավանքը կործանող, և Ազգը՝ դաւաճանողը, ա՛յն է:

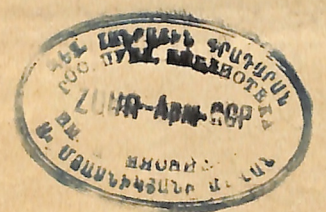
Օ՛ն անդր: Վտարեցէ՛ք ուրեմն այդ մարդը՝ Երեսփոխանական Խորհրդարանէն: Վասն զի անոր հետ աթոռակից ըլլալը՝ բացարձակ անպատուութիւն է:

Եւ եթէ Դո՛ւք չունիք այդ ասպետական անվեհերութիւնը ընելու, այդ պատուախնդրութիւնը՝ կաղժ եւ պատրաստ է ընելու այժմ և յաւէտ,

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

3/16 Յուլիո 1909

Կ. Պոլիս

2007